

BE-A0514_110119_108934_DUT

Inventaris van het archief van de Sint- Sebastiaansgilde te Gavere, 1737-1789

Het Rijksarchief in België
Archives de l'État en Belgique
Das Staatsarchiv in Belgien
State Archives in Belgium

This finding aid is written in Dutch.

BESCHRIJVING VAN HET ARCHIEF:	3
Raadpleging en gebruik.....	4
Voorwaarden voor raadpleging en reproductie.....	4
Toelichting bij het gebruik.....	4
Geschiedenis van archiefvormer en archief.....	5
Archiefvormer.....	5
Naam.....	5
Institutionele geschiedenis.....	5
Ontstaan en ontwikkeling.....	5
Samenstelling, organisatie en bevoegdheden.....	6
Hoofdactiviteit.....	7
Archief.....	7
Geschiedenis.....	7
Verwerving.....	8
Inhoud en structuur.....	9
Inhoud.....	9
Ordening.....	9
 BESCHRIJVING VAN DE SERIES EN ARCHIEFBESTANDELEN.....	 11
I. Algemeen.....	11
A. Notulen.....	11
1 - 3 Notulen. 1755-1789 (met hiaten).....	11
B. Briefwisseling.....	11
4 - 11 Ingekomen brieven, hoofdzakelijk uitnodigingen afkomstig van andere schuttersgilden. 1753-1782 (met hiaten) en z.d.....	11
12 - 14 Concept en minuten van uitgaande brieven. 1754, 1789 en z.d.....	12
II. Organisatie.....	13
A. Leden.....	13
16 - 18 Schutterslijsten. Midden 18de eeuw, 1781, 1786.....	13
B. Financiën.....	13
1. Boekhouding.....	13
2. Verantwoording.....	13
22 - 42 "Rekeninghe, bewijs ende reliqua [...] vanden ghilde vanden heijlighen ridder Sebastiaen onderhouden binnen den lande van Gavre", rekeningen van de Sint-Sebastiaansgilde. 1737-1786 (met hiaten).....	13

Beschrijving van het archief:

Naam archiefblok:
Sint-Sebastiaansgilde te Gavere

Periode:
1737-1789

Archiefbloknummer:
BE-A0514.613G

Omvang:

- Laatste bestanddeelnummer: 42.00
- Omvang geïndexariseerd: 0.20 m

Archiefbewaarplaats:
Rijksarchief te Gent

Archiefvormers:
Gilde van Sint-Sebastiaan te Gavere, Begin 18de eeuw - 1805

Raadpleging en gebruik

VOORWAARDEN VOOR RAADPLEGING EN REPRODUCTIE

Het archief is ouder dan 100 jaar en bijgevolg openbaar. De raadpleging is vrij. Voor de reproductie van archiefstukken gelden de voorwaarden en tarieven van toepassing in het Rijksarchief zoals verschenen in het Belgisch Staatsblad op 5 juni 2009, onder voorbehoud van herziening.

TOELICHTING BIJ HET GEBRUIK

De aanwezige archiefstukken in dit bestand werden gedetailleerd beschreven. Een index van persoons-, maar vooral van plaatsnamen is voor de raadpleger een extra hulpmiddel.

De documenten kunnen worden aangevraagd door het opgeven van het nummer van de toegang (vermeld op het titelblad en in de rechterbovenhoek van elke bladzijde) en het archiefnummer dat wordt aangetroffen links vóór elke archiefbeschrijving, namelijk 085/2.

Het verdient daarenboven aanbeveling om, bij het verwijzen naar documenten in een wetenschappelijke tekst, het archief de eerste maal te citeren met zijn volledige naam. Nadien kan worden volstaan met een verkorte referentie ¹.

Hoewel het een gering aantal stukken betreft, is voornamelijk de briefwisseling als opmerkelijk te beschouwen in dit bestand. Veel vaker werden in gelijkaardige gevallen voornamelijk financiële documenten bewaard.

1 Respectievelijk
- volledig: RIJKSARCHIEF TE GENT, Sint-Sebastiaansgilde te Gavere, nr. [archiefnummer]
- verkort: RAG, Sint-Sebastiaansgilde te Gavere, nr. [archiefnummer]

Geschiedenis van archiefvormer en archief

ARCHIEFVORMER

NAAM

Sint-Sebastiaansgilde te Gavere

INSTITUTIONELE GESCHIEDENIS

ONTSTAAN EN ONTWIKKELING

De schuttersgilde als instelling in het algemeen werd tot nu toe slechts weinig bestudeerd ². De oorsprong, met in het bijzonder oprichtingsdata van schuttersgilden is vaak onbekend ³. Hand- en kruisboogschutters (respectievelijk met patroonheilige Sint-Sebastiaan en Sint-Joris) kwamen reeds voor in de 12de eeuw, hoewel hoofdzakelijk in steden. Daar vonden ze hun wortels in zowel het militaire milieu als het gildewezen. Gelijkaardige plattelandsorganisaties ontstonden later, eerder naar (het begin van) de vroegmoderne tijd toe.

De Gaverse Sint-Sebastiaansgilde kende zijn ontstaan pas bij aanvang van de 18de eeuw ⁴. Hoewel dergelijke instellingen door het besluit van 9 floréal jaar IV (28 april 1796) door de Fransen werden ontbonden, zetten ze in de praktijk hun activiteiten vaak verder als zogenaamde sociëteit, verstoken van enige religieuze benaming - wat ook in deze casus het geval moet geweest zijn. De laatste gekende Gaverse prijschiëting vond immers plaats op 20 oktober 1805, waarna er geen enkel spoor van de organisatie meer werd teruggevonden ⁵.

-
- 2 Enkele voorbeelden waar we uit putten, zijn: DE SCHRIJVER M., *Om en rond de kruisbooggilden*, Antwerpen, 1981 en *Id., Geschiedenis van het gildewezen*, Antwerpen, 1985; GERITS J., *Het kulturhistorisch erfgoed van de schuttersgilden*, in *Ons Heem*, 1977, XXXI, 3-4, p. 109-118; LEMAHIEU M., *Ontstaan der schuttersgilden en meer in het bijzonder van de Koninklijke Hoofdgilde van Sint-Sebastiaan te Brugge, 1379-2005*, Brugge, 2005; *Schuttersgilden*, in *Ons Heem*, 1994, XLVIII, 2, p. 50-134; VAN DEN BOSSCHE K., *Oorsprong van de militaire rol der schuttersgilden in het oude graafschap Vlaanderen, XI-XII-XIIIde eeuw*, in *Ons Heem*, 2003, LVI, 3, p. 45-55 en 4, p. 51-61; VERSTRAETEN R., *Ontstaan en ontwikkeling van de Sint-Sebastiaansgilden in Vlaanderen*, in *Ons Heem*, 1977, XXXI, 3-4, p. 97-102.
 - 3 Algemene informatie betreffende schuttersgilden is telkens gebaseerd op LEMAHIEU M., *Ontstaan der schuttersgilden en meer in het bijzonder van de Koninklijke Hoofdgilde van Sint-Sebastiaan te Brugge, 1379-2005*, Brugge, 2005 en *Schuttersgilden*, in VANDERMAESEN M., *Archiefvormers in de gerechtelijke arrondissementen Brugge, Ieper en Veurne. Deel I: Archieven van overheidsinstellingen tot 1795 (Gidsen 50)*, Brussel, 2001, p. 460-461.
 - 4 Gavere, in DE POTTER F. en BROECKAERT J., *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen. Eerste reeks: Arrondissement Gent, 1864-1870*, p. 94.
 - 5 Pas anno 1861 werd er terug een vereniging van handboogschutters opgericht te Gavere. De nieuwe Sint-Sebastiaansgilde zou in 1954 koninklijk benoemd worden (cf. nota van lezer op een oude verpakingsomslag van stukken in deze inventaris) en bestaat tot op de dag van vandaag.

SAMENSTELLING, ORGANISATIE EN BEVOEGDHEDEN

Behalve een kleine detailstudie, te vinden in een documentatiemap van de Gemeentelijke Openbare Bibliotheek te Gavere ⁶, valt er over deze specifieke instelling nauwelijks iets te lezen. Een eerste indruk wat samenstelling, organisatie en bevoegdheden betreft, kan wel uit enkele basisstudies en Gaverse archiefstukken worden afgeleid.

Instellingen zoals deze werden namelijk altijd bemand door een drietal types van functies, telkens met hun bijhorende taakgebieden: personen met het militaire aspect als hoofdtaak (wat minder van toepassing is bij plattelandsgilden), personen die instonden voor het interne bestuur en personen verantwoordelijk voor de organisatie van de schietingen. Uiteraard startte iedereen onderaan de ladder als gewoon lid, een zogenaamde gildebroeder. Bij intrede legde men een eed af en betaalde men een zogenaamde "doodschuld", bestemd ter dekking van begrafeniskosten.

De hoofdman stond in voor het eerste aspect uit het driedelige takenpakket. Hij werd verkozen voor het leven door de rest van het bestuur, de zogenaamde "Eed" van de gilde en was vaak een notabele uit het dorp. Wegens zijn lange loopbaan in de instelling kan hij beschouwd worden als leidersfiguur en voornaamste aanspreekpunt. Hij had eventueel een stadhouder, die als plaatsvervanger en vertrouwenspersoon van de hoofdman optrad.

De deken, eventueel bijgestaan door zorgers ⁷ en een griffier of klerk, was verantwoordelijk voor het interne bestuur, meerbepaald de supervisie over de financiën en de beslechting van eventuele geschillen tussen gildebroeders. Gilden konden bovendien eigendommen verwerven, allerhande (financiële) verplichtingen aangaan en uit eigen naam burgerlijke gedingen aanspannen - heel wat zaken waarvoor duidelijk een kundige schrijver nodig was. Vaak werd deze vaste ploeg bijgestaan door een ontvanger, die in hoofdzaak instond voor het innen van de jaarlijkse "ommestelling" (een bedrag dat werd gevraagd per lid ter aanvulling van de kas) en het opstellen van de rekening.

De eigenlijke organisatie van schietingen lag tenslotte in handen van de koning, die in principe ceremonieel de eerste in rang was. Op sommige plaatsen traden een baljuw en twee ridders als zijn secondant op. Deze organisatieopdracht hield behoorlijk wat werk in: jaarlijks vonden telkens één grote koningsschieting en meerdere gewone prijsschietingen plaats. Hiervoor onderhield men contacten met andere verenigingen, waarbij de griffier of klerk moest bijspringen: bevriende gilden werden immers uitgenodigd voor eigen schietingen en vice versa.

Het bestuur van de Gaverse Sint-Sebastiaansgilde bestond met absolute zekerheid minstens uit een koning, een baljuw, een hoofdman, een deken, proviseerders, een griffier en een ontvanger. Deze benamingen komen voor op enkele bewaarde schutterslijsten en - uiteraard - de rekeningen.

6 Geschiedenis van de staande wip van Sint-Sebastiaansgilde te Gavere, Gavere, 1987. Zie Gemeentelijke Openbare Bibliotheek Gavere, Kasteeldreef 48, 9890 GAVERE.

7 Ook "gezworenen", "bereckers", "vindere", "ouderlingen" of "proviseerders" geheten.

HOOFDACTIVITEIT

Het evenement van het jaar was de koningsschiëting. Elke schuttersvereniging hield zo'n schiëting, telkens op de zogenaamde "Papegaaidag", een datum die gekozen werd en die na Pinksteren moest vallen. Op de vooravond ervan kwam de gilde samen om te overleggen over de samenstelling van het bestuur, waarin sommige leden werden vervangen. De koning, een jaarlijks veranderend ambt, werd echter op de schuttersdag zelf "verkozen": de titel van koning kwam immers die persoon toe, die de vogel afschoot⁸.

Te Gavere vond deze activiteit telkens plaats op het einde van de dreef naar het prinselijk kasteel, zoals te zien is op de 17de-eeuwse plaat van het kasteel, gepubliceerd in Sanderus' *Flandria Illustrata*⁹. Na wat plaatselijk ceremonieel (waarbij de nieuwe koning werd omhangen met het ereteken, namelijk een gouden gaai) trok men vervolgens in processie naar de plaatselijke kerk, waar men werd ingehaald door de pastoor voor een plechtige mis. Daarna barstte het koningsfeest los, een drie dagen durende afwisseling van banketten en danspartijen.

ARCHIEF¹⁰

GESCHIEDENIS

Het archief van dergelijke instellingen werd hoogstwaarschijnlijk thuis bij één of meerdere gildebreeders bewaard. De grootste kanshebber voor deze taak was logischerwijze de klerk of griffier die door de vereniging onder de arm was genomen voor het opstellen van hun voornaamste documenten. De overleving van een gildebestand tot op de dag van heden, hangt dan ook af van een reeks toevalligheden en een portie geluk.

Zo geldt dit zeker voor Gavere, waarvan we met zekerheid kunnen zeggen dat de laatste griffier van de Sint-Sebastiaansgilde de 18de-eeuwse stukken thuis tussen zijn privé- en ambtsarchief bewaarde. Deze persoon, Pieter Joannes Ghyselincx (1735 - ca. 1806) genaamd, was griffier van de gilde vanaf ca. 1760 tot zijn afschaffing tijdens de Franse Tijd. Hij was in alle omliggende lokaliteiten zeker geen onbekende: zo oefende hij het notarisambt uit, was hij ontvanger in diverse lokaliteiten - waaronder het Land van Gavere -, griffier van onder meer Sint-Denijs-Boekel en baljuw van Munkzwalm. Hij was tevens af en toe

8 Bij gilden waarin ook een baljuw en 2 ridders voorkwamen, werden deze titels toegekend aan de 2de, 3de en 4de beste schutter van de koningsschiëting. De volgorde waarin personen hun kans mochten wagen, werd bepaald door loting.

9 SANDERUS A., *Flandria Illustrata*, Tomus tertius, Brussel / Den Haag, 1735, Liber IV plaat 04 (na p. 200).

10 De archiefgeschiedenis van het bestand werd volledig afgeleid uit de archiefgeschiedenis van het bestand "Land van Gavere", besproken in VERFAILLIE J., "Of Archives and Men". Identificatie van de archiefvormers in het conglomeraatbestand Land van Gavere (eind 15de eeuw - ca. 1820). Volume 1: verhandeling, Brussel, 2006 (onuitgegeven verhandeling Master na Master in de Archivistiek), p. 21-36, aangevuld door bijlage C1.

werkzaam als prijer of procureur, en als administrateur van bepaalde personen en instellingen zoals het Gentse Hebberechtshospitaal. Deze drukbezette notabele woonde in het dorpscentrum van Gavere en hield thuis zijn eigen persoons- en divers ambtsarchief nauwgezet bij - dé hoofdreden waarom er zoveel 18de-eeuws gildearchief bewaard is gebleven ¹¹.

VERWERVING

De stukken van de Gaverse Sint-Sebastiaansgilde zijn in het Rijksarchief te Gent neergelegd als een deeltje van een groter geheel, namelijk de tweede en laatste omvangrijke neerlegging van wat het archiefbestand "Land van Gavere" zou worden.

Op 9 oktober 1846 nam toenmalig provinciaal archivaris Polydore Charles Van der Meersch een totaal van 86 pakken en een groot aantal losse stukken lokaal archief aan van Hippolyte Ghyselincq, kleinzoon van Pieter Joannes Ghyselincq. Daarin bevonden zich grotendeels stukken uit regio Gavere en Sint-Denijs-Boekel, waaronder ook één pak "*papieren van het Gilden van St Sebastiaen, tot Gaver - 18e siècle*". Het geheel werd samengevoegd met stukken die op 11 september 1837 waren overgedragen door een zekere familie Varenbergh - eveneens nazaten van lokale ambtenaren.

De lijsten van stukken die werden voorzien bij de twee neerleggingen, bleven tot rond de eeuwwisseling de voornaamste toegang tot het samengestelde bestand "Land van Gavere". Ca. 1900 vond een herinventarisatie plaats, wat resulteerde in een eerder chaotische, Franstalige toegang tot het geheel. De 20ste eeuw kende heel wat toevoegingen aan het bestand, maar ook één grote verhuisoperatie: stukken betreffende Sint-Denijs-Boekel werden ca. 1964 afgescheiden en toegekend aan het Rijksarchief te Ronse. Tot slot werd de oude Franstalige toegang ca. 1988 vertaald door Serge Renson, een versie die tot 2009 geldig was.

Beide laatstvermelde toegangen, zowel het moederexemplaar als de Nederlandse vertaling ervan, vermelden de stukken van de Sint-Sebastiaansgilde onder archiefnummers 144 & 145. Bij de huidige inventarisatieactie, waardoor uiteindelijk het volledige bestand "Land van Gavere" zal herwerkt worden, worden beide pakken uit dat bestand gelicht en hier apart behandeld.

11 Het persoonlijke archief van Pieter Joannes Ghyselincq wordt bewaard in het Rijksarchief te Beveren, als ongeïntariseerd archiefblok (ex-Ronse) "Gavere. Persoonsarchief Ghyselincq Pieter". Dit bestand van 2,04m. kan vermoedelijk worden aangevuld met losse stukken uit diverse andere lokale bestanden waarbij deze persoon of zijn familie betrokken was.

Inhoud en structuur

INHOUD

Het archief van deze gilde biedt de raadpleger een blik op de lokale Gavere notabelen en de Zuid-Oostvlaamse schuttersmiddens tijdens de 18de eeuw. Mede door de aanwezigheid van briefwisseling blijkt dat een dergelijke instelling niet alleen banden had in eigen streek, maar ook ver daarbuiten. Getuige daarvan zijn enkele plaatsnamen van buiten de provincie, namelijk van West-Vlaanderen en Henegouwen.

Naast allerhande contacten bieden de aanwezige stukken voornamelijk een inzicht in de financiële situatie van de gilde (en bijgevolg ook van zijn werking), dankzij de aanwezigheid van een reeks rekeningen en andere boekhoudkundige stukken.

ORDENING

Voor de ordening van dit kleine bestand werd een archiefschema opgesteld conform de standaard van het Belgische Rijksarchief¹². De basisstructuur is als volgt:

- I. Algemeen
 - A. Notulen
 - B. Briefwisseling
- II. Organisatie
 - A. Leden
 - B. Financiën
 - 1. Boekhouding
 - 2. Verantwoording

Van de oorspronkelijke driedeling binnen een verenigingsarchief, met name algemene stukken, stukken betreffende de organisatie en de activiteiten van de archiefvormer, bleken alleen de eerste twee luiken van toepassing voor de Gavere Sint-Sebastiaansgilde.

Onder "Algemeen" bevinden zich de basisdocumenten van elke vereniging, namelijk notulen en briefwisseling. Binnen het luik "organisatie" komen zowel ledenbeheer als financiën aan bod. Het laatste onderdeel is daarbij het meest uitgebreide: het bevat allerhande boekhoudkundige stukken, aangevuld door de rekeningen als verantwoordingsdocumenten.

¹² Gebaseerd op Archiefschema voor het archief van een vereniging of een non-profit organisatie, in COPPENS H., De ontsluiting van archieven. Richtlijnen en aanbevelingen voor de ordening en beschrijving van archieven in het Rijksarchief (Miscellanea Archivistica. Manuale 21), Brussel, 1997, p. 490-491.

Beschrijving van de series en archiefbestanddelen

I. ALGEMEEN.

A. NOTULEN.

- 1 - 3 NOTULEN. 1755-1789 (MET HIATEN).
 1 1755, 1757, 1760.
 1755-1760
- 2 1764, 1766, 1768.
 1764-1768
- 3 1786, 1789.
 1786-1789

B. BRIEFWISSELING.

- 4 - 11 INGEKOMEN BRIEVEN, HOOFDZAKELIJK UITNODIGINGEN
 AFKOMSTIG VAN ANDERE SCHUTTERSGLIDEN. 1753-1782 (MET
 HIATEN) EN Z.D.
- 4 Z.d. Afzender: Gent.
 1753-1782
- 5 1753-1755. Afzenders: Aalst (1755), Roijaert, Pieter Franschies
 (1754), Vanden Berghe, C. (1754), Vander Guchte, Francies (1753),
 Wetteren (1755).
 1753-1755
- 6 1756-1757, 1759-1760. Afzenders: [Aalst] (1760), Asper (1757),
 Clabodts, J. en Hendrickx, Andries (1757), Deinze (1756), [Gent]
 (1757), Hendrickx, Andries (1757), Melsele (1757), Sint Niklaas
 (1756), Van Belsele, Joannes Baptista (1759), Wondelgem (1760).
 1756-1760 1 omslag
- 7 1761-1764. Afzenders: Asper (1764), Eine (1764), Eksaarde (1764),
 Heurne (1764), Leupegem (1761, 1764), Merendree (1763), Nevele
 (1763) Ouwegem (1761), Petegem (1762).
 1761-1764 1 omslag
- 8 1767-1768. Afzenders: Eine (1768), Gent (1767), Overmere (1767),
 Sinaai (1767).
 1767-1768 1 omslag
- 9 1771-1775. Afzenders: Assenede (1775), Balegem (1773), Gent

- (1771, 1774), Geraardsbergen (1772), Leupegem (1771), Lokeren (1773), Oubraker (1773), Zaffelare (1775).
1771-1775 1 omslag
- 10 1776-1778. Afzenders: Ename (1777), Ghoy (1776), Kortrijk (1778), Overmere (1776).
1776-1778 1 omslag
- 11 1782. Afzender: Merendree.
1782-1782 1 stuk
- 12 - 14 CONCEPT EN MINUTEN VAN UITGAANDE BRIEVEN. 1754, 1789 EN Z.D.
12 Concept, z.d.
1754-1789
- 13 1754.
1754-1754 2 stukken
- 14 1789.
1789-1789
- 15 Alfabetische lijst van plaatsnamen, vermoedelijk locaties van aan te schrijven schuttersgilden. Midden 18de eeuw.
1726-1775 1 stuk

II. ORGANISATIE.

A. LEDEN.

- 16 16 - 18 SCHUTTERSLIJSTEN. MIDDEN 18DE EEUW, 1781, 1786.
Midden 18de eeuw.
1726-1775
- 17 1781.
1781-1781
- 18 1786.
1786-1786

B. FINANCIËN.

1. BOEKHOUDING.

- 19 Kwitanties. 1749, 1751, 1756, 1758-1760.
1749-1760 1 omslag
- 20 Kwitantie getekend door Pieter Jacobus Lammens, brouwer van de
Gentse brouwerij Den Ancker, ter registratie van de betaling van
geleverde bieren, waarvoor was geprocedeerd voor de rechtbank
van de Indaginge te Gent. 1750.
1750-1750
- 21 Aantekeningen, staten van kosten en een uittreksel betreffende
financiële transacties van de gilde, vermoedelijk bijgehouden ter
staving van rekeningen. 1751, 1757, 1778-1779, 1783-1784, 1789.
1751-1789 1 omslag

2. VERANTWOORDING.

- 22 22 - 42 "REKENINGHE, BEWIJS ENDE RELIQUA [...] VANDEN GHILDE
VANDEN HEIJLIGHEN RIDDER SEBASTIAEN ONDERHAUDEN BINNEN
DEN LANDE VAN GAVRE", REKENINGEN VAN DE SINT-
SEBASTIAANSGILDE. 1737-1786 (MET HIATEN).
1737.
1737-1737 1 katern
- 23 1738.
1738-1738 1 katern
- 24 Fragment, 1739.
1739-1739 1 stuk

25	1749. 1749-1749	1 katern
26	1751. 1751-1751	2 katernen
27	1752. 1752-1752	1 katern
28	1754. 1754-1754	2 katernen
29	1757. 1757-1757	1 katern
30	1759. 1759-1759	1 katern
31	1760. 1760-1760	1 katern
32	Concept, 1762. 1762-1762	1 katern
33	1768. 1768-1768	1 katern
34	1770. 1770-1770	1 katern
35	1774. 1774-1774	1 katern
36	1775. 1775-1775	1 katern
37	1777. 1777-1777	1 katern
38	1782. 1782-1782	1 katern
39	1783. 1783-1783	1 katern
40	1784. 1784-1784	1 katern

41	1785. 1785-1785	1 katern
42	1786. 1786-1786	1 katern